

Петар Д. ШЕРОВИЋ

БИЈЕЛА У БОКИ КОТОРСКОЈ*
Старине и поријекло становништва

I

Село Бијела, које припада Херцеговској општини у Срезу бококоторском, једно је од најљепших и најнапреднијих села на нашем јужном Приморју¹. Броји око 1.150 становника, а укупна му површина износи око 518 хектара. Граничи с истока селом Јошицом, са сјевера Крушевицама, са запада Баошићима, а с јужне га стране плъче море (Тиватски Залив).

Бијела се дијели на три главна одломка: Вала (од тал. *valle* = долина), Клин и Веље Брдо са више заселака у њима као: Блаца, Пијавица, Под Ријеком, Раке или Граби, Ковачина, Мушина, Ђућковина, Вучина, Петровићи или Смећина, Желалићи, Дубравица, Левентина, Зурковина, Маловићи, Вуковићи, Балабушићи, Задворина и др.

Средином села тече велики поток Пијавица, а има и других мањих потока: Радиоковина, Радовач, Градина, Брежине, Кремен, Оскробућа и Комунски Поток. У селу има и неколико живих вода, и то: Пијавица, Горња вода, Милошева вода, Ковачина, Дубравица, Живковића вода, Врело, Граби и Миљуша.

Покрај брегова Клина и Вељег Брда у бијелској су граници дијелом брдо Девисиље, затим Илин Врх, Грлица и Орлово Брдо.

Становници се од старина баве пољопривредом, поморством и рибарством, а данас има и велики број разних занатлија. У селу је и творница за конзервирање рибе, једина своје врсте у НР Црној Гори, те бродоградилште „Бокешка побуна”, у којему се израђају и оправљају обични, мањи дрвени бродови.

У прошлости је био из Бијеле велик број помораца, тако да је Бијела имала више знаменитих поморских капетана и бродовласника.

Из овог је села доста велики број ђака на средњим и студената на високим школама, а има и неколико факултетски образованих људи.

За прву Основну школу у Бијелој каже се у једном акту из првих година друге аустриске владавине у Боки да је била утемељена у доба т. зв. Народне владе под претсједништвом црногорског митрополита Петра I год. 1813-1814. Школа је била смјештена у црквеној кући (ћелији) код парохиске цркве, те је

* Текст преузет из: *Споменик САН CV – Зборник извештаја о истраживањима Боке Которске II*, Београд 1956.

¹ Пјесник Јован Сундечић, велики поборник братске љубави и слоге Срба и Хрвата у Боки, у својим пјесмама „Миље и омиље” овако пјева о љепотама Бијеле:

„Гиздава је Бока сваколика,

Ал' је Бијела цијелој Боки дика...

Рад подгорја и дивна приморја

Пуна биља — јужнога омиља,

Китна цвијећа и плодна дрвећа

Винограда — божјих рукосада

.....

Сред мириса дуње и наранче

И румене руже и јабуке,

Русмарина и бјелог чемина.”

имала карактер т. зв. помоћне школе. Од године 1872 постоји у Бијелој редовита Државна основна школа. У ранијим временима — у XVIII ст. — појединци су учили код мјесних свештеника.

II

Најстарији спомен о селу Бијелој сачувао нам се у Которском статуту (*Statuta et leges civitatis Cathari*, Млеци г. 1616), гдје се Бијела назива: село (или земљиште) *Sancti Petri*, по негдашњем истоименом бенедиктинском манастиру, чији се остаци и данас виде, узидани на римокатоличкој црквици Св. Петра у Бијелој, која се налази у близини морске обале. Под овим именом спомиње се ово село у одредби Статута од 15 априла 1334, у којој се каже да отсада унапријед ни један судач, нити вијећник, не смије дати у залог, нити продати, нити изнајмити земље, или посједе Општине которске у Грбљу, Леденицама и Св. Петру. У одредби пак од 15 јуна 1355 истога статута спомињу се Грбаљ, Бијела и Леденица. Бијела долази опет под називом „*Sancti Petri*” у одредбама Статута о забрани сађења винограда на земљишту Метохије (посјед Св. Арханђела на Превлаци), Св. Петра, те на Крушевицама и Леденицама (*St. Cathari* 241).

У сумњивим повељама цара Душана (приштинској и неродимској) г. 1351 спомиње се између осталих села и Бијела, те их је цар Душан даровао Котору. Овдје треба разумјети да је цар Душан потврдио Которанима ова села, која су они и раније посједовали. Бијела, Крушевице Леденице, Мирац и Грбаљ сачињавали су власништво — феуд — Которске општине, а грађани которски су само уживаоци дозначеног им земљишта.²

У документима из доба Николе Алтомановића г. 1371 спомиње се обала од Св. Петра (тј. Бијеле) до Рисна. Видимо, дакле, да у XIV вијеку име овог села долази под оба ова назива: Бијела и Св. Петар, а који је старији, нијесмо могли установити. Бијелу су од млетачког доба на талијанском језику називали: *Vianca*.

Након Немањића, у чијој се држави налазила сва данашња Бока, Бијела углавном слиједи судбину сјеверне (травунске) стране Бококоторског Заљева, те је била у посједу краља Твртка, Николе Алтомановића, Сандаља Хранића, Херцега Стјепана, а можда је за неко вријеме била и у рукама Балшића. У једној биљешци каже се да је год. 1444 територија Бијеле била придружена Херцег-новоме. Год. 1483 провали Хаџи-бег с турском војском из Херцеговине, заузео Херцег-нови, пошто је већ био освојио Рисан, и образује у овом крају турски санџак. Тако и Бијела дође под турску власт, под којом углавном остаде све до год. 1684, када је била ослобођена са осталим подручјем од Рисна до Кумбора и остала под млетачком влашћу. По пропасти Млетачке Републике Бијела је, као и остали крајеви Боке, била под аустријском, француском и кратком руском окупацијом, затим је за неколико мјесеци год. 1813-1814 била под управом Народне владе, т. зв. Централне комисије на челу са митрополитом црногорским Петром I. Од год. 1814-1918 била је под Аустријом, а од 1918-1941 под Југославијом. За вријеме Другог свјетског рата била је с осталим бокелским крајевима окупирана од Италије и Њемачке. По ослобођењу год. 1944 припала је са осталим Боком Народној Републици Црној Гори у ФНР Југославији.

---

² Ivo Stjepčević, *Kotor i Grbalj, historiski pregled*, Split 1941, 21.

За вријеме француске управе Бијела је имала за неколико година своју посебну општину, којој је било припојено неколико околних села, а након Другог свјетског рата, док су постојали Мјесни народни одбори, у Бијелој је постојао такав Одбор за села: Бијелу, Крушевице, Јошицу, и Ђуриће. Под Млецима Бијела је припадала Општини топаљској, а касније Општини херцегновској, којој и сада припада.

III

Од старина у Бијелој можда на илирско доба потсјећа велика, камена гомила на брду Клину, која није још проучена. Надалеко је и једна велика, такође, неуређена пећина (јама). На мјестима „Граби” и „Раке” налазило се остатака римског мозаика, а при обрађивању земље и сађењу винограда наилазило се на гробове из разних епоха са људским костурима, на уломке цигала и разних посуда, а нашло се и римских новаца, међу којима су нарочито били сачувани они Антонина Пија (138-161), а нашло се такође и византиских новаца.

Да ли име Полача (диспрец. од женског имена Поле) на брду Клину потсјећа на неко старо, славенско, женско божанство, којему је ту могло бити светиште, не може се ништа поуздано казати. Свакако вриједно је забиљежити да се овај локалитет налази на брду, с десне стране потока Пијавице, који тече средином села, а у многим крајевима на таквом мјесту с десне стране потока или ријеке наилазимо на трагове светишта (храма) женског, злог божанства, док опет на лијевој страни потока Пијавице, на Вељем Брду, имамо прастаро гробље, а вјероватно ту се налазило и светиште мушког, доброг божанства, којему се име није сачувало, а иначе се обично на таквом мјесту налази.

Римокатоличка црква Св. Петра, у чијим су зидовима узидани многи архитектонски уломци с натписима карактеристичним за вријеме од IX до XI вијека, ограђена је на мјесту гдје се налазио стари бенедиктински манастир Св. Петра, о којему смо већ говорили. Ова црквица, у којој се налазе два старохришћанска олтара, изгледа да је ограђена пошто су, по својој прилици, Монголи год. 1242 порушили стари бенедиктински манастир Св. Петра. Овдје је, како неки мисле, био онај манастир S. Petri de campo (а не код Требиња), који између осталих бенедиктинских манастира у Боки спомиње папа Климент VI и писмом од 6 јануара 1346 позива цара Стефана Душана да га врати Которској бискупији, јер су тобож ове манастире цареви претходници неправно запосјели.³

Најважнији историски споменик села Бијеле је парохиска црква, посвећена Ризи Богородице, која се налази у одломку Вали. Данашња је црква саграђена год. 1824 на мјесту гдје се дизала мала стара црква, која је тада срушена, али јој је сачувана апсида, у коју се улази из апсиде нове цркве, која је уз исту приграђена. У овој старој апсиди налазе се врло интересантне, иако јако оштећене, фреске, како по најновијем проучавању изгледа, из XIII вијека. Формат ових фресака је монументалан. Најважнија је фреска лик неког епископа Данила, покрај којег је врло интересантан натпис на грчком језику, који гласи:

ΕΥΣΕΒΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΔΑΝΙΗΛ Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

³ Петар Д. Шеровић, Остаци старог бенедиктинског манастира Св. Петра у Бијелој, у Боки Которској, Старице, сер. III, књ. III, Београд 1929, 151—156.

Епископ Данило, чији је лик овдје приказан, могао је бити онај Данило из познатог Рестићева списка и других дубровачких извора. Њега је, по свој прилици у XIII в., посветио у чин епископа ондашњи дубровачки архиепископ. Он би био један од оних епископа из XII и XIII в. који су служили по источном обреду и уствари били православни, али су ипак били наклони босанској цркви, те их фратри стога оптужују да су наклоњени патаренима и да су римокатоличкој цркви много штете нанијели. Можда ријеч ХРИСТΙΑНОС код његова имена значи „крстјанин”, како су се онда називали припадници народне босанске цркве, што би било потврда за извјесну његову приврженост овој цркви.⁴

Проф. Светозар Радојчић, који је проучавао ову стару апсиду, каже да се, пошто се лик Данилов налази у ниши апсиде, тачно изнад епископског сједишта, може претпоставити да је стара апсида у Бијелој припадала некој катедралној цркви.

Ова апсида са својом дубином и неправилношћу горње конструкције много потсјећа на апсиде задарских црквица Св. Вида и Св. Петра Старог, које се спомиње у изворима г. 918. Према томе је, како закључује Радојчић, њена архитектура још старија од фресака, и то по свој прилици из X в.⁵ Слично је раније казао о старини ове апсиде и арх. Ђурђе Бошковић.⁶

У цркви се поред старих икона и других знаменитости, чува и „Октоих” прва четири гласа из штампарије Црнојевића.

На брежуљку Вељем Брду налази се црква Св. Госпође (Рођење Богородице), која по предању, које је забиљежио и Иван Кукуљевић - Сакцински, потиче из времена цара Душана.⁷ Како смо већ то споменули, око цркве је велико старинско гробље, између жила стогодишњих храстова, али са врло простим каменим поклопницама. У једном старом гробу код ове цркве нађен је год. 1909 которски сребрни новац, са ликом Св. Трифуна и цара Душана, који је сачуван.

На брду Клину је црква Св. апостола Петра и Павла, која се спомиње у документима из првих деценија XVIII вијека.

Локалитет „Црквина” близу засеока Балабушића, а недалеко од Вељег Брда потсјећа на неку стару цркву, чије нам се име ни остаци нијесу сачували.

Најстарије веће профане зграде у Бијелој су стара зграда Општине перашке из 1730 год., која је данас у склопу творнице за конзервирање рибе, негда са лијепим, позлаћеним стукатурама, а онда кућа негдашње перашке породице Рупчића с порушеном римокатоличком капелом Усјековања такођер из XVIII в. Посебни помен заслужује негда величанствена, а данас нажалост потпуно измијењена, палача перашке обитељи Змајевића, а касније Буровића, коју су купили у првој половини прошлог вијека браћа, поморски капетани, Богдан и Јово Злоковићи. Палача је имала монументално степениште, какво није имала ниједна палача у Боки, а ограђена је у дивној пространој башти, која је уништена још у Првом свјетском рату, када су оштећени и поломљени карактеристични стубови, који су башту красили. Палача је саграђена на мјесту гдје је у турско доба била кула за одбрану. Ову палачу је походио год. 1838 саксонски краљ Фридрих

⁴ Петар Д. Шеровић, О лику епископа Данила у парох. цркви у Бијелој, Историски записи, Цетиње 1953, 298 и 299.

⁵ С. Радојчић, О сликарству Боке Которске, Зборник извештаја о истраживањима Боке Которске, Споменик СШ САН, Београд 1953 г.

⁶ Ђ. Бошковић, Извештај о испитивању средњевековних споменика на јужном Приморју, Споменик LXXXVIII, САН, Београд 1938, 135.

⁷ Петар Д. Шеровић, Црква Св. Госпође у Бијелој, у Боки Которској, Старинар, сер. III, књ. III, Београд 1925, 157—158.

Аугуст, када је посјетио Црну Гору, а у овој је палачи два пута љетовао са својом породицом црногорски кнез Никола I у првим годинама своје владавине.

Неколико карактеристичних сеоских кућа, покривених плочама из XVII и XVIII вијека, може се још и данас у Бијелој видјети, а нарочито у засеоку Вали, а остале куће, већином грађене око половине прошлог вијека, имају сву удобност времена када су грађене.

Док су још почетком овога вијека скоро све куће у Бијелој имале свјетилке на маслиново уље, уз мало изузетака лампи на петролеј, данас је свуда уведено електрично освјетљење.

IV

О поријеклу становништва села Бијеле досада је једино писао С. Накићеновић у својој антропогеографској студији „Бока” (Насеља српских земаља, СЕЗ, САН, IX, Београд 1913) на страницама 506 и 507. Како је ово врло опсежна радња, а Накићеновић је писао у младим годинама, и то, како изгледа, у брзини, и већином по традицији, а често и по казивању људи који нијесу били из односних мијеста која је описивао, нити су били људи који су познавали прошлост дотичног краја који је описивао, то у истој има врло велики број грешака. Такав је случај био и при описивању Бијеле. Податке му је дао човјек који није био рођени Бијеланин и није познавао прошлост овог села, зато му се и догодило да у овом опису има велик број нетачности и пропуста. Што вриједи за село Бијелу, то у једнакој мјери вриједи и за сва остала мјеста у Боки која је описивао. Него ваља признати да смо ми данас у далеко повољнијем положају при проучавању прошлости и насеља Боке него што је био Накићеновић у доба аустријске владавине, јер ми имамо на расположењу неколико богатих архива у Боки, а нарочито у Херцеговине и Котору. Ова су два архива од особите важности не само за Боку него и за сву НР Црну Гору и околне крајеве. Ми смо ову нашу кратку радњу о селу Бијелој написали на основу података из слиједећих архива:

1) Из старог которског Нотарског архива, данас у Државном архиву у Котору; 2) из Управног архива которских провидура, који је Аустрија била прекинула у Задар год. 1883, данас такође у Државном архиву у Котору; 3) из Архива херцеговских провидура (XVIII и XIX в.), данас у Архивском одјељењу Музеја у Херцеговине; 4) из Архива Општине топаљске и њезине наследице Општине херцеговске (XVIII и XIX в.), данас такође у Архивском одјељењу Музеја у Херцеговине; 5) из Архива бивше Срп. - прав. конзисторије у Котору, који је похрањен у Архиву Архиепископског намјесништва у Котору; 6) из старог Парохиског Архива у Бијелој. О старом становништву села Бијеле сачувано нам је у споменутом Нотарском архиву у Котору ово неколико досада пронађених података, па ћемо их, по биљешкама И. Стјепчевића, овдје редом навести:

У II књизи овог Архива на стр. 588 забиљежена је год. 1398 нека Радослава Радостова Zulet или Culet (Radoslava Radosti Zulet de Biela). У V књизи на стр. 323 год. 1431 спомиње се Болеслава, кћи Радашина Перчевића (Percevič) или Перковића (Percovič), која се удаје за Ненада Милијеновића (Milienovič) и њезина браћа Петко (Petico), Рађен (Radien) и Михат (Michathio). У VI књизи на стр. 683-685 наведени су год. 1439 Милат Радашиновић и Радич Рађенковић (Miliatus Radasinovič et Radicus Radiencovič de Biela), а на стр. 683, 808 у једном умиру исте године Вукашин Градијеновић из Бијеле. У X књизи на стр. 128 говори се год. 1442 о неком Рајку (Raichus) из Бијеле. У XI књизи на стр. 521 год. 1459 спомињу се слиједећа лица: Прибије ковач (Pribus faber), Радосав Ра-

дичевић (Radossavus Radicevich), Милобрат Вукашиновић, Дејан Ђурђевић (Deianus Jurgevich), Милета Љубишић (Gliubissich), Радиној Остојић (Radinoz Hostoich), Саг Гојаковић (Sag Goiacovich), Богета Влатковић, Марин Радигоби (Marinus Radigobi), Радослав Сребрце (Srebreze), Радован Радијенковић или Радјенковић (Radovanus Radiencovich) и Болеслава, жена Јакова, сина Рускова (Boleslava, uxor Jacobi, filii Ruschi). У XIII књизи на стр. 345 год. 1466 наводи се Радич Цријеповић (Radicus Zerierovich de Biela), Радоња Поповић (Radogna Popovich de Biela) и Радац Цријеповић (Radacius Zerierovich) уколико то није исто лице са Радичем Цријеповићем. У XXX књизи на стр. 341 каже се под датумом 15 маја 1515 да се у рукама Мустафе Cerchesia у Херцегновоме налази као роб неки Sanctus de Colla de Zuane de Biela (отприлике: Светозар Николе Јованова из Бијеле). За њега јамче Colla Marci de Biela (Никола Марков из Бијеле) и неки Zanchus Carich (Јанко Царић?), вјероватно и он из Бијеле. У XXXII књизи на стр. 467 спомиње се год. 1518 Вучо Брајић (Vucho Braich) из Бијеле. У XXXV књизи на стр. 369 споменут је год. 1522 кнез Стефан (Conte Stefano) из Бијеле. У XXXVII књизи на стр. 528 год. 1525 наведен је неки Петар Вучетић (Vucetich) из Бијеле. У XXXVIII књизи год. 1526 убиљежена је нека Владислава Карадинова (Vladislava Caradinova) из Бијеле. У XLVI књизи на стр. 471 спомиње се год. 1540 Марица Гинановић (Marica Giganovich), на стр. 535 под датумом год. 1538 убиљежен је Стефан пок. Рада (Stefan quondam Radi), а на стр. 632 такође године 1538 неки Никола (Cole), сви из Бијеле. У XLVIII књизи на стр. 471 спомиње се год. 1543 Вулица Ђуров (Vuliza Giurov), а на стр. 556 г. 1544 Никола Медаковић (Medacovich) из Бијеле. У XLIX књизи на стр. 529 наведен је год. 1546 Тома Грубишић (Grubisich) из Бијеле. У LI књизи на стр. 448 споменут је Андрија Медаков (Medacov) из Бијеле. У LII књизи на стр. 644 год. 1551 налази се опорука Катусе, жене Радове из Бијеле (Cathussa, moglie di Rado de Biela).

У Архиву бивше Општине перашке године 1633 спомиње се кнез Иван, а год. 1644 неки Салко из Бијеле.

Међутим постоји и неко народно предање о старим бијелским породицама. Кажу да је одмах након боја на Косову год. 1389 било у Бијелој само седам породица, а то би биле слиједиће: 1) Породица Филипа Бунгарића, којег спомињу с његовом браћом Томом и Иваном. Кажу да се и данас види гдје је било Филипово гумно. Након неколико година појавила се куга и све помрло, само је остала у животу кћи Филипа Бунгарића, која се удала за некога Радовића, од којег потиче данашње братство Радовићи. 2) Породица Брајевића у одломку гдје станује данас братство Балабушићи и гдје се још и сада по њима назива Брајевића гумно. 3) Паракнез с породицом у т. зв. Бабиној улици близу данашњег братства Маловића. 4) Оборкнез у Задворини, недалеко од развалина двора Осман-капетана Ибрахимагића. 5) Породица Дапчевића, негдје око данашњих кућа Тодоровића. 6) Породица Миљевића, која и данас постоји и 7) Породица Поповића у Вали, од које данас има више кућа. Неки још спомињу и породицу неког Ника Милошева отприлике из истог времена. Према томе, како видимо, није тачна Накићеновићева тврдња да народ не зна које су то биле седам старих породица.

Када се ово предање критички размотри, види се да није измишљено, већ да су наводи прилично тачни, али се већ на први поглед види да се ово може односити на доба када је Бијела била под Турцима, односно на задње године прије ослобођења од турског ропства. То нам најбоље свједоче називи: „оборкнез” и „паракнез”, уобичајени у турско доба. Од Косова нас дијеле толики вјекови, а, што је најглавније, вјековно турско ропство, када је првашње становништво, ка-

ко изгледа, потпуно ишчезло, те није било таковог континуитета да би нам се успомене из оног времена биле могле сачувати.

У Бијелој код Коњица у Херцеговини постоји предање да су тамошњи становници поријеклом из Бијеле у Боки и да су их Турци преселили када су морали да напусте овај крај.

Ко је био Филип Бунгарић и када је живио, из досада познатих докумената није се могло установити. Чудновато изгледа да је остала тако свјежа успомена на њега и његову браћу. Према томе рекло би се да је ова породица живјела негдје при крају турског доба. Није искључено да су ово били преци Ника Вука Милошева реченог Кумпарића, који се под овим именом спомиње у једном документу XVIII вијека, а чија је кћи Стоја била удата за Рада Вукова Радовића. То би могла бити она „дјевојка Бунгарића” која се удала за Радовића. Према томе презиме „Бунгарић” из народног предања било би идентично са презименом „Кумпарић” из споменутог документа.

У документима XVIII вијека спомиње се Брајевића Бријег, како смо већ видјели, и Брајевића гумно, те су то докази да је постојала породица Брајевића. Исто тако наводи се више пута у документима прве половине XVIII вијека Костадин паракнез (Маловић), који ће бити живио недалеко од данашњег засеока Маловића у близини т. зв. Бабине улице.

У засеоку Задворини, недалеко од споменутог двора Османкапетана, вјероватно је био „оборкнез”, што одговара млетачком називу „capitano”, како су они оборкнежеве називали.⁸

Породица Дапчевић из овог предања могла би бити породица Дапковић или Даковић, која се чешће спомиње у документима XVIII вијека.

Сва старија бијелска братства, о којима ћемо даље говорити, доселила су се у Бијелу прије ослобођења Херцеговног год. 1687. То слиједи из једне биљешке год. 1782 на списку становништва села Бијеле, који су, по налогу млетачких власти, саставили и потписали бијелски свештеници поп Симеон и поп Василије Злоковић, која гласи: „И сувише да се зна у ову ноту, како се не наводи у нашем селу Бијелој човјека никаква из турске земље (тј. из Херцеговине) ни из Црне Горе одкако је Нови узет, него куће од старог доба и људи од старијех људи”.

У једном, талијански писаном Катастику из год. 1696 (*Catastico delle terre e case (del territorio) di Castel Nuovo*), који се чува у Архивском одјељењу Музеја у Херцеговој, сачињеном по подацима из год. 1693, у Бијелој се спомињу слиједеће породице:

1) Бошко Злоков са 9 чланова у кући, 2) Лазо Балабушић такође са 9 чланова, 3) Симо Михов исто са 9 чланова, 4) Иван Малојевић са 5 чланова, 5) Петко Гарач или, можда, Сарач (*Garach* или *Sarach*), са 2 члана, 6) Вуко Николин са 4 члана 7) Вук Миљевић са 6 чланова, 8) Михо Јованов са 2 члана, 9) Иван Савин са 2 члана, 10) Вук Перов са 4 члана, 11) Перо Томашев са 6 чланова, 12) Вук Ђелалић (*Gelalich*) или Желалић са 6 чланова, 13) Петар Поповић са 8 чланова, 14) Вук Милошев са 7 чланова, 15) Вук Шеровић са 8 чланова, 16) Мијо Шеровић са 4 члана, 17) Стипан паракнез са 5 чланова, 18) Никола Вуков са 5 чланова, 19) Петар Лучин са 2 члана и 20) Кате Лучина.

⁸ Свет. Томић, Списак (Извод) фермана и повеља породице Дробњак из Рисна, Братство друштва Св. Саве XIX Београд 1938, стр. 06.

У Катастику херцегновских територија (Cattastico della perticazione del Territorio di Castel Nuovo) из год. 1704, данас у Државном архиву у Котору, налазимо у Бијелој забиљежене слиједеће породице:

1) Бошко и братанићи Злоковић (Bosco, nipoti Slocovich), 2) Ђирко Балабушић, 3) Јован Матов Малојевић, 4) Иван Савин, 5) Браћа Балабушић, 6) Митар Зубац, 7) Митар Кнез, 8) Мијо Шеровић, 9) Мијо Јованов, 10) Никола Вуков Милошев, 11) Никола Вуков Даковић, 12) Петар Поповић, 13) Петко Перов Томашев, 14) Симо Михов, 15) Стјепан Милоша Стјепанова, 16) Стјепан паракнез, 17) Трипко и Вуко браћа Миљевић, 18) Вук Перов Ђуровић, 19) Вук Шеровић, 20) Вук Николин Малојевић, 21) Вук Ђелалић (Gielalich), 22) Вук Јованов.

Када сравнимо предња два катастика можемо унеколико да допунимо онај први, нарочито у погледу презимена. Тако, видимо да је Вуко Николин по презимену Малојевић или, како се то данас каже Маловић. Вуко Перов је Ђуровић. (Ова се кућа истражила, јер је Вуко имао само три кћери). Никола Вуков је по презимену Даковић. Док се у Катастику из год. 1696 спомиње Перо Томашев, у Катастику из год. 1704 спомиње се његов син Петко Перов Томашев. Изгледа да су били из села Крушевица, а имали су земљишта у Бијелој. То произлази из једног каснијег документа у којему се спомиње неки Лука Томашев, речени Коспет (Cospet), а Коспети или, како се иначе зову, Кушпети су Крушевчани. Ко је био Петко Garach (Гарач) или Sarach (Сарач) не може се на основу досада познатих докумената казати, а тако се не може установити ни којему су братству припадали Петар Лучин и Кате Лучина. Неколико година касније спомиње се у истом Катастику неки Томо Лучин из Рисна, за којег је платио порез неки Јово Ђуковић, такође из Рисна. Могуће је да је и овај Петко из Рисна један од предака данашњих Петковића, Јер се спомиње год. 1727 неки Митар Петков из Рисна. — Иван Савин, или Савић, био је презименом Мунић.

И данас се спомиње земљиште „Под Мунића кућом”. Изгледа да су Мунићи из Кута. — Митар Зубац је из засеока Калиможа⁹ у Крушевицама. Он се спомиње као заставник (alfiere) у једној молби из год. 1701, упућеној дужду у Млецима, којом главари херцегновске крајине моле да им се удијели, као новијим поданицима, за многобројне услуге мјесечна плата и да им се дозначи земљиште које би обрађивали и тиме се хранили. У једном млетачком акту Митар се назива „conte benemerito”. Од њега потичу Митровићи на Крушевицама и њихове раселице у Бијелој. — Митар Кнез је предак данашњих Кнежевића у Бијелој. — Симо Михов је по презимену Вуковић. — Ко су били Вуко Јованов и Мијо Јованов на основу познатих докумената није се могло утврдити. Потичу из неког од околних села, а за Вука се каже, да је „nuovo abitante”. Не смију се замијенити са браћом Вуком и Мијом Јововим, или Јовановим, Шеровићима. — Никола Вуков Милошев је прије споменути Кумпарић. — За Стјепана Милоша Стјепанова изричито се каже да је из Крушевица, а убиљежен је и у Катастику села Крушевица. — Стјепан паракнез би могао бити по презимену Поповић. — Ђирко Балабушић је, по свој прилици, брат Ивана Балабушића, а стриц Лаза и браће Балабушића.

Осим споменутих и слиједећа лица која су забиљежена у истом Катастику имала су земљишта у Бијелој: Надбискуп Змајевић, Нико Петровић, Бошко Радашинов, Григорије Буровић (њихово земљиште Буровина), Ђуро Видов, Ђуро Златар, Иван Видаковић, Иван Мартиновић, Марко Висков, Иван Чорко

⁹ Можда име овог засеока потиче од ријечи: колимог, tentorium, по Даничићеву Рјечнику из књижевних старина српских.

(Chiorcho) по томе земљиште Чорковина, Иван Вуков, Лука Замбела (Zambella), Лука Крилов, Мато Ников, Мато Рашковић, Мато Бронца, Марко Видаковић, Марко и Ђуро Мазаровић, Марко Илин, Мато Ло(в)ричевић, Мато Николић, Никола Буровић, Нико Балићевић (по томе земљиште Балићевина), Петар Замбела, Перо Матошевић, Петар Миессич, Петар Вуков, Петар Балојевић, Петар Нинковић, Трипко Ћирковић, Стјепо Томићев, Симо Замбела, Стјепо Циго (њихово земљиште Циговина), Трипко Лаловић (њихово земљиште Лаловина), капетан Вицко Бујовић, Вуко Висков, Видо Крушала (Crussala) па томе земљиште Крушалово (а не, како Накићеновић каже, Крушалој), Вуко Russo, Вуко Бајчевић, капетан Иван Мазаровић, капетан Иван Буровић — сви из Пераста, те Општина перашка. Сва су ова лица добила ово земљиште у име признања и награде за услуге учињене млетачким властима и ВОЈСЦИ при ослобођењу Херцеговог и херцеговских територија од Турака. Земљиште је било власност разних муслиманских породица, те је њиховим одласком остало без господара. Како је, према томе, највећи и најбољи дио земљишта био у туђим рукама, потпуно је разумљива жалба Бијељана, садржана у Једном акту из првих деценија XVIII в., у којој се каже: „Село Бијела, како знаш преведри принципе, да је Пераштаном дата сваколика, а ми се прибили у брдо”, али ипак они су се „мучили, а Принципу десету давали”. Бијељани су испочетка били кметови на овом земљишту, али су га мало помало откупљивали, а један дио им је припао по прописима закона о аграрној реформи, те већ поодавно мало је био који Бијељанин који је као кмет држао неко веће туђе земљиште.

Осим Пераштана спомињу се у овом Катастику као власници земаља у Бијелој: Јово Ђуковић из Рисна, Маре Рицова (Rizzo) из Котора, те Вуко Милошинов (Milosinov) и Јово Стјепанов Свилановић из Крушевица. Међу власницима земаља убиљежена је и црква Св. Богородице (Chiesa della Madonna) у Бијелој.

У овом Катастику је убиљежено и неколико имена „Турака”, бивших власника појединих земаља у Бијелој, које ћемо овде навести, јер се по неким од њих још и данас називају поједини локалитети у Бијелој. То би били: Јакалић; Мустафа Хаџи Асановић; Левентин (Leventin), по којему се и данас зове „Левентино”; Ахмедагић, по којему се дуго времена земљиште називало „Ахмедагино”; Зулзаин, или Зулзауш, а по њему „Зулзаушевина”; Ибрахимага Бакача или Бакча; херцеговски капетан Осман-ага Ибрахимагић; Мехмедага Бабовић, а по њему и данас „Бабовина”; Ресул Мусић, по њему „Мушина”; Хасан Парпутовић, а по њему „Парпутовина”; Селим Бјелалић или Билалић, по њему и данас „Бјелалина”, а на Коронелијевој карти Боке Которске из год, 1688 уписана је „Casa del Bielalich” (кућа Бјелалића) отприлике гдје су данас куће Желалића; Хасан Балин или Балић, а по њему „Балићевина”; Хајдаровић или Ајдаровић, по којему се и данас земљиште назива „Ајдаровина”; Славовић и Главонић.

Турски назив „Kotani — Кеј”, који се односи на неко мјесто за које Елвија Челебија каже да лежи на морској обали југоисточно два сата од Новог, не може се односити на село Куте, како је то мислио др. Радонић, јер Кути нијесу на морској обали, нити су удаљени од Херцеговога два сата већ се то може односити једино на Бијелу, која има дугу и лијепу обалу уз море и удаљена је од Херцеговога два сата. За ово село Евлија каже да има 500 кућа, што је претјерано, али ће бити тачно да је имало лијепе винограде и поља,¹⁰ јер их има и данас.

¹⁰ Ј. Радонић, Путовање Евлије Челебије..., Годишњица Н. Чупића. Београд 1912, 258.

По свој прилици турског је поријекла и назив засеока „Зурковина”, а тако можда и назив земљишта „Кркаловина”, за које се каже у једном документу, да се тако назива по једној породици. У талијанским преводима турских докумената о куповини земаља год. 1675 и 1677 спомињу се земље: Равовина Клисопут (Ravovina Clissopot), Лусина (или можда Мусина), Iclussopot (можда исто што и Clissput), те Клин или Под (Clin ossia Pod), Врело, Рак (Rach), Луг и Зграда за Врелом (Sgrada Zanvrillo). У овим се документима Бијела назива: Била или Биле.

Старијег су поријекла и називи земаља: Полача, Робел, Гложун, Трепећа њива (на Грабима), Братина њива (данас сама Братина или За братину), а нарочито Гробовље или Грудница (Grobovglie ossia Grudiza) које се спомиње у једном документу год. 1728. И данас се ово земљиште назива Грудница, али је назив Гробовље потпуно заборављен. Какво и чије је ту било гробље не зна се ни у народу нити је познато из докумената, а и не види се данас никаква трага од гробља. Међутим у засеоку Вали постоји земљиште које носи врло стари назив: Криапе. Овдје ћемо напоменути да се горњи дио града Котора, на подножју брежуљка Св. Ивана, назива „in Srepis”, а касније „Criape”, те изгледа да је то општи стари назив на земљиште испод брда.¹¹ Вјероватно овај назив у Бијелој потиче из доба када је Бијела припадала као феуд Општини которској у XIV вијеку. — Назив земљишта „Белећевина” потсјећа на котарску породицу Белећ (Belec, Belez).

У споменутом Катастику из год. 1704 на листу 261 налази се „Списак душа села Бијеле” (Nota dell' anime della villa della Bianca), који ћемо овдје у цјелини навести са свим његовим рубрикама:

Бр.	Име Домаћина	Лица способна за оружје	Старци	Жене	Дјевојке	Дјечаци	Крупна стока	Ситна стока	Јахаћи коњи	Товарни коњи
1	Бошко Злоковић	5	1	3	2	2	3	15	-	-
2	Петко (Сјетко) Балабушић	3	-	2	2	-	2	-	-	-
3	Симо Михов	4	-	2	4	2	2	15	-	-
4	Вук Шеровић	2	-	1	4	1	2	10	-	-
5	Петар Поповић	2	-	2	3	3	2	10	-	-
6	Никола Вуков Даковић	1	-	1	3	-	2	10	-	-
7	Никола Вуков Милошев	1	-	1	3	-	2	10	-	-
8	Стјепан Паракнез	-	1	1	2	-	-	-	-	-
9	Трипко Миљевић	2	-	2	1	1	-	5	-	-
10	Вуко Николин Маловић	2	-	2	1	-	-	5	-	-
11	Јован Матов Малоевић	2	-	2	2	1	-	6	-	-
12	Милутин Паракнез	1	-	1	-	1	-	-	-	-
13	Петко Gerbich	1	-	2	1	-	-	-	-	-
14	Мијо Шеровић	2	-	1	1	1	1	7	-	-
15	Вуко Желалић	3	-	3	-	1	1	4	-	-
16	Вуко Перов Ђуровић	1	-	2	1	2	1	3	-	-
17	Лазо Балабушић	1	-	1	2	1	2	5	-	-
18	Петко Перов Томашев	1	-	3	2	-	1	4	-	-
19	Бошко Радојев	1	-	1	-	-	-	-	-	-
20	Иван Савин	1	-	1	-	-	-	-	-	-

¹¹ Ivo Stjepčević, Katedrala Sv. Tripuna u Kotoru, Split 1938, 58.

У овом списку имамо нека нова лица којих немамо у самом Катастику, а то би била: Милутин паракнез, Бошко Радојев и Петко Gerbich. Ко су била ова лица није се могло утврдити. Да ли је Petko Gerbich (Грбић?) идентичан са Петком Гарачем или Сарачем (Garach или Sarach) који се спомиње у Катастику из год. 1696, вјероватно је иако није потпуно сигурно. Овај је списак био састављен на основу исказа присутних стараца (vecchiardi); Вука Шеровића, Бошка Злоковића, Јована Матова Малоевића, Петра Поповића, Милутина Паракнеза и Мија Шеровића.

V

Прелазимо на поједина братства, или породице, која су била у Бијелој насељена до 1900 год.

Балабушићи. За ово братство Накићеновић каже да је у Бијелу дошло из Невесиња год. 1692 и да се први који је овамо дошао називао Ћирил Балабушић. Говорећи о овом братству као и о осталим братствима села Бијеле, позива се на Катастик из год. 1726, који се налазио у Архиву Општине херцегновске, а данас се налази у Архивском одјељењу Музеја у Херцеговине. Пошто смо савјесно прегледали тај Катастик, утврдили смо да у њему нема никаква спомена о томе која су лица из појединих братстава прва у Боку дошла. Накићеновић је сигурно, узео да су оне особе из појединих братстава или породица које се у томе Катастику спомињу на првом мјесту биле прве које су се у овим крајевима населиле, што није тачно. Према томе, ни година насељења није тачна. Даље смо констатовали да Накићеновићу није познат Катастик из год. 1696 као ни онај из год. 1704, нити спискови становништва појединих села, који се у истим налазе, те је стога и учинио велик број грешака.

Међутим у свеску за годину 1685 старог Управног архива которских млетачких провидура, данас у Државном архиву у Котору, спомиње се већ Иван Балабушић, који је био ухапсио браћу Марка и Петка Драгомановиће из Мориња када су хтјели да пребјегну у „турску земљу”. Из тога слиједи да су се Балабушићи прије овог догађаја доселили у Бијелу, и то, како домаће предање каже, из неког (данас не знаду из којег) мјеста у Херцеговини, те је наведене године Иван већ био у некој млетачкој служби. Ћирко или, како га у списку становништва год. 1704 зову, и Цвјетко био је по свој прилици брат Иванов и, како није имао мушког порода, од њега није остало потомства.

Иван је имао четири сина: Лаза, Цвјета, Ђура и Петка, а жена му се звала Луце и живјела је у кући свога сина Петка. Сачувао се њезин тестамент из год. 1723, који је написао ондашњи бијелски парох поп Михат Матовић, родом из Крушевица. Из тестаментa се види да је Луце била калуђерица, јер се у истом каже да је син Петко „лијепо покалуђерио и хранио бону и сакату” зато њему оставља све своје и нада се да ће јој када умре „учинити они начин, који иште калуђерица”. По њеном имену и по неким изразима у тестаменту, који нијесу у обичају код православних у Боки (иако је то писао православни свештеник, али свакако по њезину диктату) рекло би се да је Луце била рођена као католкиња и када се удала прешла на православље, те је, вјероватно, била из села Ђурића. Ово је досада једина позната калуђерица из Бијеле, која је, по ондашњем обичају у Боки, живјела у свом дому, а не у манастиру.

Од споменута четири Иванова сина потичу сви данашњи Балабушићи. Једна породица Балабушића из нешто каснијег времена имала је надимак „Шеро” а једна „Рељо”. Међутим ни од једне ни од друге данас нема потомака.

Балићи. За Балиће каже Накићеновић да су дошли год. 1720 из Сарајева, што није тачно. Старо је предање да су дошли из Херцеговине. Раније су се називали Радојевићи, те су се касније прозвали Балићи. Балићи и Ерцеговићи саградили су у Јошици (селу на истоку Бијеле) год. 1675 цркву Св. Недјеље. Изгледа да су у Јошицу дошли преко села Мојдежа (у Општини херцеговској) и донијели собом у Јошицу култ Св. Недјеље и посветили јој новосаграђену цркву у Јошици као што је истој светитељки још раније била посвећена црква у Мојдежу, која и данас постоји. Радојевићи се спомињу у Мојдежу у многим документима из XVIII вијека. Постоји и још једно предање које каже да они потичу из црногорских Брда и да Радојевића има и данас тамо. Говори се да су славили као крсно име Св. Три Јерарха, и да су га славили и Балићи све до времена митрополита Петра I, када су узели да славе дан Св. Василија Великог, иако их је Митрополит саветовао, како се у народу каже, да не мијењају своје старо крсно име.¹²

Драго Лучин Балић, унук Јока, посинка кнеза Ника Балића, доселио се год. 1887 из Јошице у Бијелу на домазетство као зет Марка Матовића из Крушевица, који је имао кућу у Бијелој и ту се настанио.

Бошковићи. Цвјетко (Ћетко) Бошковић из Бјелица вјенчао се год. 1889 с Катом, кћерју Јована Желалића пок. Илије, рођеном 1849, и тако је наследио ову кућу Желалића која није имала мушких потомака, али није промијенио крсну славу, те ова породица и данас слави зимског Св. Јована.

Букилице. Иво (Јован) Букилица (рођ. 1846) поријеклом из села Шишића у Грбљу, дошао је са својим родитељима у Бијелу, гдје се г. 1865 вјенчао с Аном (Наном), кћерју Тома Ћетковића, који је био родом из Баошића. Ћетковић се био вјенчао с Маром, кћерју Спиридона Маловића из Бијеле, који није имао мушког потомства. Тако је Букилица преко своје супруге наслиједио споменуту кућу Маловића. Букилице славе Св. Кирјака Отшелника као и њихови братственици у Грбљу. Презиме им потиче од ријечи „букила”, а то је мјера за жито.

Вујичићи. Накићеновић их у Бијелој не спомиње. За Вујичиће у Баошићима каже да су дошли из Граова 1692. Славе Никољдан. Лазар (Лако) Вујичић из Баошића вјенчао се год. 1867 с Милицом, кћерју Драга Томова Шеровића и наслиједио је кућу свога таста, који није имао мушког порода. Славу није промијенио.

Вуковићи. Накићеновић за Вуковиће у Бијелој каже да су се називали Бојанићи, речени Вуковићи, те да су овамо дошли из Корјенића год. 1693. Ова Накићеновићева тврдња није тачна, јер се Вуковићи у Бијелој нијесу нигда називали Бојанићи. Тако се у документима из XVIII вијека називају Вуковићи из села Требесина, који су различитог поријекла од наших Вуковића и славе Св. Лазара, док Вуковићи у Бијелој славе Св. Јоакима и Ану. Наши Вуковићи су по-

---

¹² Петар Д. Шеровић, Црква Св. Недјеље у Јошици. Котор 1940, 21—26.

ријеклом из краја око Билећких Рудина, гдје у Врхпољу има црква Св. Јоакима и Ане, те онамошње породице славе ове свеце као своје крсно име.

Вуковићи у Бијелој чешће се у документима XVIII вијека називају Бећовићи (ваљда по неком Бериславу или Бећу) а само у једној парници год. 1776 називају се синови Петра Никова Вукотића и Бејерићи, али никада Бојанићи.

У списку породица у споменутом Катастику год. 1696 спомиње се Симо Михов, за којег смо утврдили да је био Вуковић. Његови су синови били: Нико и Михо (Михат, Мијат, Мијо).

Нико је имао синове: Јова, Сава, Миха (Мија), Сима, Митра и Петра, те од њих имамо данас више породица.

Од Миха (Мија, Михата, Мијата), сина Симова, а брата Никова, од давнина, па и данас, има само по једна породица.

Најмлађи Ников син Петар преселио је из данашњег засеока Вуковића у Вали у Смећину (тако названу по породици Смећа [Smecchia] из Пераста, која је имала ту свог посједа) у засеоку Клину. Сачуван му је тестаменат из год. 1749. Имао је седам синова: Аћима, Сима, Јова, Ника, Марка, Тома и Трипа и од њих потичу данашње породице у Смећини и њихове раселице.

У овом братству било је поморских капетана и других познатих људи.

Вуловићи. Накићеновић их не спомиње. Марко Пијеров (Петров) Вуловић дошао је у Бијелу осамдесетих година прошлог вијека као кмет на туђем имању, а касније оградио кућу и стално се настанио. Ова је породица вјере римокатоличке, а овамо је дошла из Јошице, гдје је привремено боравила. Потичу из Пераста.

Дабовићи. Андрија Дабовић из Крушевица (херцеговачких), рођ. 1874, а оженио се год. 1899 у Бијелој и ту се настанио. Породица му слави Јовањдан.

Деган. Накићеновић ову породицу не спомиње. Она је римокатоличке вјере, а поријеклом је из околине Трста. Још у доба млетачке владе дошао је Томо, њихов предак, у Бијелу као кмет породице контова Буровића-Змајевића и ту се настанио. У актима пописа становништва год. 1869 спомиње се Иван (Нане) Деган, рођ. у Бијелој год. 1802.

Деретићи. Милош Радов Деретић из Ораовца у Херцеговини оженио се год. 1872 Софијом (Соком), кћерју Сима, сина Михаила (Мила) Перовића. Михаил је, како се у бијелском анаграфу каже, из Црне Горе, те је био ожењен Андријаном Јова (?) Кнежевића. Тако су Деретићи, преко Перовића, насљедници једне изумрле куће Кнежевића. Славе Јовањдан као и Кнежевићи.

Ђиновићи. За Ђиновиће каже Накићеновић да су у Бијелу дошли из Кртола у XVIII вијеку. Славе Никољдан. Заиста у Кртолима има Ђиновића, који славе Јовањдан, те ако би ови у Бијелој били поријеклом из Кртола, значило би да су промијенили крсно име. Али у старим списковима за сљедовање соли из год. 1758 спомиње се у Бијелој Мијо Ђиловић (а не Ђиновић), а исто тако и у списку из год. 1763, док у списку из год. 1771 стоји Мијо Ђиновић (не Ђиловић). У списку год. 1775 уписан је Јово Ђиновић, син Мијов. У списку год. 1778 наведен је тај исти Јово с презименом Ђиловић, а тако исто и у списку год. 1790, али се у списковима год. 1792 и 1793 назива презименом Ђиновић као што се ово братство и данас назива. Важно је да се истакне да наши Ђиновићи

славе Никољдан као Ђиловићи у Кумбору, а не Јовањдан као Ђиновићи у Кртолима. Да су наши Ђиновићи поријеклом из Кумбора (села такође у Херцеговској општини), а не из Кртола имамо доказа у једном акту из год. 1753 у којему се спомиње Мијо, син Јована Ђиловића из Кумбора (Mio, figlio di Jovan Zilovich da Combur), а то је исти онај Мијо који се наводи под презименом Ђиловић у списку год. 1758, а под презименом Ђиновић у списку год. 1771. Према томе овај се Мијо доселио из Кумбора у Бијелу и од њега потичу Ђиновићи у Бијелој. И из овог братства је било у прошлости поморских капетана.

Желалићи. О Желалићима каже Накићеновић слиједиће: „Ово братство држе, да је потомство неког Турчина, целата, који се овамо из Требиња 1682 населио. У почетку XVIII вијека живио је Вуко Џелалија, који је имао сина Петра, који се у XVIII вијеку одликовао у рату с Турцима, због чега му велики мештар Малтешког реда подијели витештво иако Петар бијаше православне вјере”. — Прича да ово братство потиче од неког целата изведена је, очито, по сличности презимена Желалић, или Џелалић с ријечју „целат”, али није истинита. Како смо видјели, већ се у Катастику год. 1696 спомиње Вуко Желалић (Gelalich) са 6 чланова породице, па није нимало вјероватно да се тај „Турчин” населио у Бијелој год. 1682. Како пак из многих докумената знамо, Вуков отац је имао српско име: Милош, те према томе није ни он био муслиман.

Треба нагласити да се Желалићи у документима XVII и XVIII вијека називају: Желалићи, Желалијићи, Челалић, Челалија, а у талијанским документима: Gelalich, Gielalich, Gellalia, Zellalich и Zellaia, па се по томе види да њихово презиме нема никакве везе с ријечју „целат”. Када би њихово презиме потицало од ове ријечи, они би се називали Џелатовићи, као што и данас постоји такво презиме у Херцеговини. Заиста је у XVII вијеку живио у Херцеговоме неки Абас Паша Џелалија,¹³ те су, можда, наши Желалићи могли бити његови кметови и по њему се прозвати, али је и то врло мало вјероватно, те ће њихову презимену бити други корјен и значење.

Милош Желалић је имао три сина: Јова, Вука и Ника. Јово је имао синове: Тодора, Марка, Петра и Ника. Вуко је имао синове: Филипа, који је био год. 1764 капетан или претсједник Општине топалске, Милоша и Ивана, а Нико је имао синове: Јова, Петра и Костадина. Јовов, а не Вуков ни Ников, син Петар убио је при игри свога рођака Вукова сина Ивана у својим младим годинама, те је морао да отиде из куће. Укрцан је био на туђим бродовима, док није сам набавио један брод и њиме заповиједао. Прославио се као врстан поморац. Године 1753 изненадили су га били Турци, заробили и држали га као сужња на једном великом, добро оружаном свом броду, који је побирао харач по приморским крајевима. Петар је ипак успио год. 1760 да се ослободи ропства и да са својих неколико другова загосподари, након крваве и огорчене борбе, турским бродом, на којему је био дотада заточен и да тај велики турски брод с огромним плијеном, успркос великих тешкоћа, срећно доведе на Малту. За тај, како се онда говорило, догађај којему нема равна у поморској историји, био је Петар именован малтешким витезом иако је био православне вјере и од Малтежана богато награђен. Умро је на Малти год. 1811.¹⁴ Његов портрет данас се налази у Поморском музеју у Котору. — У братству Желалића било је доста чувених поморских капетана, а има их и данас.

¹³ Ј. Радонић, н. д., 252.

¹⁴ Петар Д. Шеровић, Капетан Петар Желалић, Алманах Јадранске страже, Сплит 1926; Dr. Cvito Fisković, Podvig kapetana Želalića, Pomorstvo, Split 1947.

Живковићи. За Живковиће каже Накићеновић да су у Бијелу дошли из села Заљуте у Црној Гори год. 1689. Славе Никољдан. — У једном процесу год. 1726, данас у Државном архиву у Котору, спомињу се Ђуро Живковић и његов братанић Михаило или Мијо. У једном пак процесу год. 1753 спомињу се Мијо и Трипо браћа Живков као унуци, или нећаци Николе Дабковића (Mio e Tripo fratelli Zivcov come nipoti di Nicola Dabovich). Од ове браће потичу Живковићи у Бијелој: Едељановић мисли,¹⁵ да би ово братство могло потицати из Цуца, а у Бијелој постоји неко врло непоуздано предање као да Живковићи потичу из Ко-навала.

Злоковићи. За припаднике овог братства, настањене у Вељем Брду, каже Накићеновић да су то Бошковићи из Кута, а да су у Бијелу дошли око год. 1700. За Злоковиће у Ковачини наводи се да су то потомци неког Зизера, такође из Кута, који је овамо дошао око год. 1695; да је тај Зизер био ковач и да је зло ковао и да се по томе његово потомство прозвало Злокови или Злоковићи. Међутим, у опису села Кута (стр. 466-474) Накићеновић у споменутој својој студији нигдје не опомиње Бошковиће, а за Зизере каже да су били „Турци, па се поришанили. Изумрли, а славили св. Архангела Михаила”. На први мах се види да ово Накићеновићево казивање не може бити тачно. Ако су се Злоковићи у Ковачини тако презивали по Зизеру, „који је зло ковао”, а по коме би се онда били прозвали Злоковићима Бошковићи у Вељем Брду, за које тврди да нијесу истог поријекла? Ми смо пак видјели да се у документима год. 1693 спомиње у Бијелој Бошко Злоков са својом породицом од 9 чланова, а год. 1704 спомиње се исти Бошко са својим братанићима (nipoti).

Код Злоковића постоји заиста предање да је неки њихов предак поријеклом Бошковић, али не из Кута, него да је дошао у Бијелу из Бијелопавлића, а по неким из Пипера. Крсно име Злоковића је Васиљевдан, а прислужба Мали Госпођиндан, по цркви Св. Госпође у Вељем Брду, која је у близини њихових кућа.

У I свеску Управног архива млетачких провидура, који се, како смо видјели, данас налази у Државном архиву у Котору, из год. 1684 на стр. 81 налази се неко писмо у којему се препоручује капетану (capitano) Вуку Бошковићу, да чим прије уклони из Бијеле неког Станишу са Зубаца, да га не би Турци жива ухватили. Капетан Вук, или Вуко, Бошковић могао би бити отац или, можда, старији брат Бошка Злоковића. Капетан (capitano), у овом случају, вјероватно би имало да значи „оборкнез”, јер је, како смо то навели, познато да се у оно доба ова ријеч тако преродила. Братство Злоковића је, изгледа, онда било најугледније у Бијелој и становало је у оном засеоку гдје је био двор турског заповједника Осман-капетана Ибрахим-агића, те је, без сумње, кнезовало у Бијелој и у околним селима, док је „паракнез” био у братству Маловића и другим братствима.

По свему би се рекло да се је ово братство у старије доба називало и Бошковићима и Злоковићима. Постоји заиста и данас у овом братству предање да је неки од Бошковића ковао лажан новац, па да се читаво братство по њему прозвало Злокови или Злоковићи. Напоменућемо овдје да се год. 1435 спомиње у Смедереву неки Богдан Злокијевић, савјетник деспота Стефана Високог, са бо-

---

¹⁵ Др. Јован Ердељановић, Стара Црна Гора, СЕЗ, Београд 1924, 616.

гатим трговцем Луком Паутин из Котора.¹⁶ Ако би овај Богдан уствари имао исто презиме као и наши Злоковићи, како мисли проф. Антон Дабиновић,¹⁷ онда би отпала прича о ковању лажног новца и о поријеклу презимена Злоковића по истоме. Ово презиме могло би потицати од ријечи: зло око, па по томе Злоокијевићи, Злокијевићи и коначно Злоковићи.

Око г. 1440 прешао је из Цетињске крајине, између осталих мјеста, и у Шибеник велик број Срба, а у јулу 1443 г. спомињу се два од њих: Михаило Злоковић и Јован Павковић, који заједно са два шибеничка Грка траже од млетачких власти дозволу да би могли саградити у Шибенику православну цркву.

Злоковића римокатоличке вјере има у Истри и у Трсту, али се не зна да ли имају везе с нашим Злоковићима.

У наведеном списку житеља села Бијеле из год. 1704 од Злоковића се само спомиње Бошко, као старешина братства, са укупно 13 чланова, а тако исто он се спомиње и у списку из год. 1696 са 9 чланова у породици. У једној пак билешци у Катастику 1704 наведен је Бошко Злоковић, Нико Марков и браћа, његови (Бошкови) братанићи (*Bosco Slocovich, Nico Maxcov e fratelli, suoi nipoti*). Бошко је имао синове Вука и Митра, а брат му Марко: Ника, Стијепа и Ђура. Вук, син Бошков, имао је сина Станка, а Митар сина Остоју.

Нико, син Марков, имао је синове: Луку (Вука), Мата, Тома, Јова и Марка. Стијепо, син Марков а брат Ников, имао је сина Васа. Ђуро, трећи син Марков, имао је синове: Андрију, Илију, Јова и, по свој прилици, Митра.

Како проистиче из једног документа год. 1714, Нико Марков је од млетачких власти добио у засеоку Ковачини неко земљиште, на које се касније преселио његов син Марко и од њега потичу Злоковићи у Ковачини, а не од Зизера, како тврди Накићеновић.

Ников син Вуко, или Лука, који се у документима назива „alfiere” (заставник), није оставио насљедника. Мато и Томо остали су у Вељем Брду на старини, Јово се преселио у Задворину (локалитет назван тако јер се налази иза развалина двора Осман-капетана Ибрахимагића), а за Марка смо већ видјели да се преселио у Ковачину.

Нико Марков Злоковић био је врло угледна личност. Он се назива у документима: харамбаша, кнез (*conte*) и капетан (*capitano*).

Кнез Нико Марков био је са кнежевима¹⁸ Илијом Цвијетовићем, Драгутином Магазиновићем и Михаилом Комленовићем год. 1718 у Млецима, гдје су као изасланици народа из Херцеговске крајине испословали одобрење за образовање Општине са сједиштем код цркве Св. Спаса на Топли код Херцеговога као и многе повластице за територију новоосноване општине. Нико Марков, иако неписмен, био је претсједник, или, како се то онда звало, капетан (*capitano*) Општине топалске год. 1729, 1740-1742 и 1750.

Марко, син Ников, који је живио у Ковачини имао је синове: прота Симеона, Мијата, Јова, Божа и Лазара. Божо је био год. 1780 капетан Општине топалске.

Прото Симеон је, између осталих, имао сина прота Илију, а овај је имао сина попа Игњатија. У братству Злоковића био је велик број познатих поморских капетана, а има их и данас, професора и других учених људи.

¹⁶ Ljubić, Listine IX, 80-84

¹⁷ Anton S. Dabinović, Kotor u Drugom skadarskom ratu, Rad JAZU, knj. 257 (115), Zagreb, 227.

¹⁸ Накићеновић преводи талијанску ријеч „conte” – граф, што у нашем случају није тачно. Ово су народне поглавице, које је народ називао кнежевима.

Илићи. За Илиће каже Накићеновић да су дошли из Сарајева год. 1720, што није тачно. Наши Илићи су се доселили у Бијелу из Калиможа, засеока села Крушевица, гдје се и данас виде рушевине негдашње родне им куће. Ми већ год. 1717 имамо у Бијелој попа Јована Илина (Илића), који је био кмет на земљишту перашке породице Буровића. То је први бијелски свештеник чије нам је име познато из писаних докумената. Отац му је био Илија, који се спомиње у једном документу из год. 1725 као Илија пок. Ивана Бошковића. Презиме Бошковић, као патронимик, потиче свакако од неког њиховог претка Бошка, али се касније губи и остаје само Илић, очито по Илији пок. Ивана, који је заједнички предак свих данашњих Илића.

Илија је имао осим попа Јована (Ивана) и синове Сава, Тома, а изгледа и Бошка. Поп Јован је имао сина попа Марка, који је био парох истодобно у селима Бијелој, Крушевицама и Јошици. Он се потписивао некада Бошковић, а некада Илић. Год. 1775 спомиње се у списку за сљедовање соли Шћепан Бошковић, а год. 1778 исто лице долази под именом Шћепан Томов Илић, те се више ова породица не назива Бошковић, него само Илић.

Илићи су до данас задржали као прислужбу Св. Теклу (Њеклиндан), а нијесу прихватили Петровдан као остале старе бијелске породице (осим Злоковића и Тодоровића), што одаје њихове јаке везе са Крушевицама, својим старим завичајем, гдје постоји црквица Св. Текле, чији празник Крушевчани славе као прислужбу.

Кнежевићи. По неком предању, које је забиљежио Накићеновић, Кнежевићи би били дошли из Заљуте (Црна Гора) год. 1692, а звали се Чаурине. Први који је овамо дошао каже да се звао Митар Кнежев. Али предање је код Кнежевића да потичу из Бањана и да су најприје дошли на Буновиће (одломак села Мориња), па одатле на Крушевице, а из Крушевица у Бијелу. Кнежевићи нити данас имају надимак „Чаурине” нити је познато да су га раније имали.

У додатку споменутог Катастика из год. 1696 наведен је двапут Митар Кнежевић у Крушевицама, а у Катастику из год. 1704 забиљежен је у Бијелој под именом Митар Кнез. Год. 1703 Митар Кнез је харамбаша села Крушевица, а исти се у једном процесу из год. 1710 спомиње под именом Митар Кнежев из села Крушевица, али пошто је имао земљиште и кућу у Бијелој, убиљежен је и у катастику села Бијеле. Митров је син Вуко, који се спомиње год. 1740, а изгледа да је имао још и сина Јова. Од њега потичу данашњи Кнежевићи у Бијелој. Славе Јовањдан зимски.

Ердељановић у погледу Кнежевића доноси слиједече предање: Шћепан Ивановић био је кнез велеуцки и четовао је заједно с Бајом Пивљанином и у Бањанима око 1665 разбио неку турску војску. Потомци кнеза Шћепана у Цуцама знају да је кнез Шћепан сједио најприје на Крајиштима код села Кућишта, а одатле да се преселио у Подждријело, а како неки кажу, у Липу, заљутско село. Има података, каже даље Ердељановић, на основи којих би се могло вјеровати да су Бајковићи преотели кнештво од сина или неког рођака кнеза Шћепана, који се звао Митар. Ердељановић мисли да би то могао бити овај Митар Кнежевић који је могао наслиједити кнежевско звање од кнеза Живка (сина кнеза Шћепана), а затим је под притиском Бајковића морао отићи из Цуца. Крсно име Јовањдан, које од старине славе Бајковићи и сви њихови рођаци, Ердељановић држи

да није било од старине крсно име ових Кнежевића. Они су га свакако примили још у Цуцама од ојачаних Бајковића и осталих њихових рођака.¹⁹

Лаконићи. Андрија Лаконић из Убала, рођ. 1850, доселио се у Бијелу гдје се 1877 г. оженио и оvdје му и данас живе потомци. Славе Петковдан јесенски.

Маловићи. За ово братство Накићеновић каже да је дошло из Требиња 1694 год., а први који је дошао да се звао Јово Малојевић. Славе Св. Тому. У Катастику из год. 1696 спомиње се, како смо то видјели, Иван Малојевић, а у Катастику из год. 1704 Јован Матов Малојевић, што је, очито, иста особа. У ова Катастика спомиње се још и Вуко Николин Малојевић. — Год. 1726 спомињу се браћа: Петко, Ђуро и Марко, синови пок. Ивана, те браћа Вуко и Илија, синови пок. Николе Малојевића. Они су међу собом први рођаци (браћа од стрица), јер су Никола и Иван били браћа, а синови Мата Малојевића. Год. 1724 спомиње се Костадин Паракнез, или Паракнежевић, који је био, како изгледа, такође син Ивана (Јована) Малојевића, или како се данас каже, Маловића.

У братству Маловића било је крајем XVIII и прве половине XIX вијека доста познатих људи, а нарочито врских поморских капетана.

Код Маловића постоји предање да потичу из Дробњака, а не из Требиња, те изгледа да је то тачно.

Милошевићи. Милошевић Илија, прозвани Никола пок. Марка (рођ. 1822), као зет Димитрија Вујичића, наслиједио је преко Вујичића, који није оставио мушког потомства, кућу Сава Балабушића у засеоку Балабушићима. Славе Зачеће св. Јована, а поријеклом су, како кажу, из Црне Горе. Брат Илијин Саво, дошао је такођер на домазетство и прихватио славу Св. Јоакима и Ану братства Вуковића, чији је био зет.

Миљевићи. Ово се братство сматра међу најстаријим у Бијелој. Славе Ђурђевдан. Накићеновић их не спомиње. У Катастику из год. 1696, како смо то прије навели, спомиње се Вуко Миљевић са 6 чланова у породици, а у Катастику из год. 1704 спомињу се Трипко и Вуко браћа Миљевићи. Год. 1758 у списку за сљедовање соли уписани су Остоја Петков и Аћим Јовов Миљевићи. У списку год. 1775 Аћим Јовов долази под именом Аћим Бјелан, а мјесто Остоје долази његов син Петар. У списку за год. 1778 уписани су Петар Петков Миљевић и Аћим Јовов Бјелановић. У списку из год. 1790 спомиње се Јово Петков Миљевић, свакако Петков трећи син и Јане Аћима Бјелана (вјероватно удовица). Међутим у списку из год. 1792 спомиње се Јоко (исто што и Јово) Петков Миљевић и Јане Аћимова Миљевић. Год. 1793 наведена је Јане Аћимова Бјеланова, Јово Петков Миљевић и Перо Петков Миљевић. Из овога се види да је Бјелан и Бјелановић био неки надимак Аћима Миљевића. У једном списку пореских обвезника из 1808 спомиње се Јово Бјелан, а то је исто лице које се спомиње год. 1793 под именом Јово Петков Миљевић. Јово је имао сина Гаврила (Гаша), који је умро год. 1869.

Интересантно је да су у анаграфу Миљевићи забиљежени презименом Абрамовића, те су се до недавно потписивали некад једним а некада другим презименом. Тако су се, вјероватно, називали по неком свом претку Абраму

---

¹⁹ Др. Јован Ердељановић, н. д., 617, 618, 619.

(Авраму), чије се име у досада познатим документима није нашло. У документима XVIII вијека спомиње се Абрамов Бријег (данас само Бријег) и Абрамова њива, што би могло бити у вези са презименом „Абрамовић”, уколико ови називи не би потицали од которске племићке породице Абрам, која је у Бијелој могла имати посједа. — Пошто Гаврило (Гашо) Миљевић или Абрамовић није имао мушког порода, убијежен је у анаграфу год. 1824 као посинак његов Ђуро Абрамовић, рођ. 1817. Из једног акта Среског суда у Херцеговине год. 1872 произлази да је овај Ђуро рођен у Мореји, те је као дијете од помораца доведен у Бијелу. Данашњи Миљевићи у Бијелој су његови потомци.

Одакле су поријеклом стари Миљевићи није познато. Можда су и они из Залаза у Црној Гори као и Миљевићи у Прчању, а и једни и други славе Ђурђевдан.

Митровићи. За њих каже Накићеновић да су дошли у Бијелу с Крушевица има 90 год., а на Крушевице да су дошли са Зубаца год. 1694 и да славе Никољдан.

У молби поглавица Херцеговине поднесене год. 1701 дужду у Млечима, којом траже да им се удијели као новим поданицима за многобројне услуге мјесечна плата и неколико земљишта за обрађивање, спомиње се, како смо то горе навели, заставник (alfiere) Митар Зубац. Год. 1749 спомињу се Јово и Петар, синови заслужног кнеза (conte benemerito) Митра Зупца с Крушевица. Год. 1783 спомиње се капетан Андрија Зубац, речени Митровић, те се Зупци од тог времена већином називају Митровићи, као што се и данас називају. Славе Ђурђевдан, а не Никољдан, како Накићеновић погрешно наводи.

Из ове породице у Бијелој био је др. Александар Љ. Митровић, књижевник и народни посланик на бившем Далматинском сабору.

Новаковићи. Ова породица, коју Накићеновић спомиње, данас у Бијелој не постоји, јер је њезин оснивач Петар Савов Новаковић из Мишића у Спичу, који се оженио кћерју Трипа Маловића, умро без мушких насљедника год. 1917.

Павловићи. Ђуро Павловић (умро 1861) доселио се с Убала у Бијелу и ту се настанио. Дошао је на домазетство и почео је славити Никољдан по кући Желалића, чији је он био зет.

Треба их разликовати од старе породице Павловића-Матијашевића поријеклом из Крушевица, која је изумрла.

Поповићи. За Поповиће каже Накићеновић да их држе да су по старини прво братство из Радовића и да су дошли у Бијелу у XV вијеку из Попова. Међутим, неки старији људи из овог братства тврде да су Поповићи поријеклом из Цуца. И Ердељановић доноси неко цуцко предање, по којему су четири брата: Бајко, Бјелан (Вело), Неноје, и Чејо из Казанца у Гацком тамо побили неке Турке и одатле побјегли у Бањане. Из Бањана су се неки дигли у Загарац, неки у Бјелице, а највише њих у Цуце, у Ржани До, под Ободском Гредом, гдје им се и сада познају кућишта. Они су се тамо намножили, те су једни од њих отишли у Бајице, други у Ораховац у Боки, трећи у Доброту и у Бијелу, од којих би потицали наши Поповићи, а од заостатака у Цуцама су Бајковићи. Сви славе зимског Св. Јована. По рачунању Ердељановићеву ова су се братства раселила негдје у

XVI вијеку, а у неколико предања доводе се у тијесну сродничку везу с Орловићем Павлом, косовским јунаком.²⁰

У Бијелој постоји предање да је био у XVII вијеку неки свештеник из овог братства, којега су хајдуци из Пераста у цркви убили када је служио литургију. Кажу да је овог хајдука, чији се гроб донедавно распознавао у близини цркве, убио из пушке Вук Шеровић. Изгледа да је ово предање, које и Накићеновић доноси, истинито, само се не зна име свештеника за којега кажу да је био протојереј. Једни кажу да му је име било Ђорђе, а други мисле да му је име било Симо или, можда, Стефан.²¹

Као најстарији Поповић који се спомиње у документима (1696 и 1710) био би Петар Поповић пок. Стијепа и брат му Јован.

Петар је имао синове: Стјепана, Тодора, а можда и Ђура. Стјепан је имао синове: Павла и Ника. Нико је био угледан човјек и био је у поморској служби млетачкој. Год. 1803 спомиње се као пензионисани млетачки капетан (*capitano ex veneto giubilato*).

Јован, брат Петров, имао је сина Стојка (или Остоју), а Стојко је имао шест синова: Луку, Јакова, Јока, Тоша, Сава и Сима.

Од споменутих синова Петрових и Јованових потичу све данашње породице Поповића у Бијелој.

Да ли ови Поповићи имају везе с оним Радоњом Поповићем, који се, како смо то већ видјели, спомиње год. 1466, није се могло утврдити.

Радовићи. Накићеновић, по неком народном предању, каже да је одмах после Косовске битке — како смо то већ споменули — у Бијелој било само седам породица. Била куга, све помрло, само остала дјевојка Филипа Бунгарића. К овој дјевојци, вели, да је дошао неки Радовић из Конавала и с њом се вјенчао. Од њега је данашње братство Радовића, које народ сматра у селу најстаријим. Неки старији људи из овог братства су тврдили да ово братство потиче из херцеговачких (Бајкових) Крушевица, а опет други су казивали да потичу из Невесиња. Год. 1691 спомиње се у споменутим Крушевицама неки Вуко Радовић. Ови Радовићи славе Јовањдан, а наши Никољдан.

По неком другом предању били би Радовићи из Куча, те да је један од њих био тобож драгоман цара Душана. Да је у Никшићу био кнез Радослав Радовић и када су Турци почели чинити зулум, да су неки отишли у Рисан, неки у Морињ, а неки у Невесиње; да су се сви по кнезу Раду прозвали Радовићи, а само они у Морињу задржали своје старо презиме Драгомановићи.

У познатој народној пјесми „Раде од Риђана и паша Стамболија” (око год. 1670)²² каже се како паша од Стамбола пада с војском на Грахово и позива на подворење кнежеве Доње Рудине, Гацка и Бањана. Од Гацка му каваз доводи дјевојку којој је ујак Раде од Риђана. Паша позива и Рада, и то управо на Никољдан, када је Раде славио. Код њега се у кули затекао Вук Брђанин из Вражегрмаца и Ђетко Властелин, од којег су Властелиновићи итд.

Раде од Риђана, како га пјесма зове, познат је и из народног предања. Преци су му дошли из Куча у Риђане, гдје је Раде био у другој половини XVII вијека познати кнез риђански. Крајем XVII вијека пребјегао је због турског на-

²⁰ Др. Јован Ердељановић, н. д., 309, 310, 312, 315.

²¹ На једном листу Служабника Божијара Горажданина у парох. цркви у Бијелој налази се запис: „Сиа книга Стефана Поповића, ђакона доброга”. Запис није датиран, а могуће је да се односи на споменутог прота Поповића, којега су хајдуци убили у цркви.

²² Записи, књ. VI, свеска 6, Цетиње 1930, 345.

сила са својом породицом у Рисан, где има и данас Радовића, а један огранак његове породице прешао је из Рисна у Невесиње и од њега потиче невестињско братство Радовићи.

Из једне до данас сачуване крштенице (из год. 1760) Петра Радовића из Бијеле види се да му је отац био Раде, а дјед Вуко. Раде је био ожењен Стојом, кћерју Ника Вука Милошева, реченога „Кунпарића”, те је имао четири сина: Петра, Леса, Сава и Ивана, од којих потичу данашњи Радовићи. Већ смо раније споменули да о Бунгарићима нема никаквих архивских података, уколико то није породица Кунпарића, од које је био ожењен Раде Вуков.

Радовићи се у многим документима XVIII вијека називају „Чекићи”. Тај надимак су добили по свој прилици с тога што су од старине и све до данас познати као врсни мајстори, који раде чекићем, а врло добро су познати и као народни видари.

Из горе наведених података јасно проистиче да су Радовићи дошли у Бијелу негдје задњих деценија XVII вијека, а не никако послје боја на Косову (1389).

Раповци. То је породица учитеља Драгомира Богданова Раповца из Сасовића, који се доселио у Бијелу год. 1884. За њих Накићеновић каже да су у Сасовиће дошли из Далмације год. 1720, али не каже из којег мјеста. Славе Никољдан. Год. 1740 спомињу се први рођаци (браћа од стрица) Јаков и Драгутин Раповац, а год. 1770 Павле, син Драгутинов. Из овог братства био је у прошлом вијеку чувени савински калуђер Герасим Раповац.

Ристелићи. Накићеновић их не спомиње. Стефан Ристелић из Кривошија, рођ. 1833 вјенчао се с Маријом, кћерју Илије Живковића, који није имао мушког порода, и тако наслиједио ову кућу Живковића. Славе Никољдан.

Сеферовићи (Севери). За њих Накићеновић каже да су дошли из Кута год. 1840, а у Куте из Пипера. Међутим када говори о Сеферовићима из Кута, каже да су дошли у Куте год. 1720, али не из Пипера, него из Куча. Славе Св. Василија Великог. Бошко Сеферовић из Кута (рођ. 1834) оженио се Софијом, кћерју Божа Остојина Кнежевића из Бијеле, који није оставио мушког потомства и тако је наслиједила ову кућу Кнежевића. Неће бити тачно да је у Бијелу дошао 1840 год., мало прије него се оженио. Задржао је своје крсно име, а није прихватио крсно име Кнежевића.

Сијерковићи. Накићеновић их у Бијелој не спомиње, а говорећи о њима у Јошици каже да су дошли из Костањице прије 90 година. Ово није тачно, јер се већ у документима год. 1735 спомиње Иван Сијерковић и син му Тодор. — Томо Сијерковић (рођ. 1824) из Јошице оженио се год. 1850 Софијом, кћерју Митра Јовова Шеровића и, како овај Шеровић није оставио мушког порода, то је он, као зет, наслиједио његову кућу и узео да слави Св. Врачеве, крсно име братства Шеровића.

Станојевићи (Становићи). Накићеновић их у Бијелој не спомиње. У једном процесу из год. 1769 спомиње се као свиједок Станко, или Стојко Станојевић (Stanco o sia Stoico Stanoevich), а било му је тада 16 година. У списковима за сљедовање соли налазимо први пут год. 1771, а затим и слиједеће 1772 год. неког Стојка Савина са три члана породице, а у списку год. 1775 овај Стојко се

назива Станојевић и има 4 члана породице. У старом анаграфу бијелском спомиње се Игњатије Становић, син Стојков, рођ. год. 1765. Синови су му били Томо, Лазар и Андрија. Андријин син је Игњатије, који није оставио мушког порода. Славе Никољдан.

Тодоровићи. За Тодоровиће каже Накићеновић да су дошли из Загуља у Грахову год. 1694, што није ничим доказано. Славе Ђурђевдан.

У списку за сљедовање соли из год. 1758 убиљежен је неки Тодор Милутинов са 16 чланова у породици који изгледа да је предак данашњих Тодоровића, по којему су се они и прозвали. У списку за год. 1763 спомиње се Тодор Зубац са 17 чланова у породици, који изгледа да је иста особа. Око год. 1740 спомиње се Перо Тодоров, његов син, а год. 1771 спомиње се Нико Тодоров са 14 лица у породици, брат Перов. Год. 1776 спомињу се Мато Перов Тодоровић и Јово Николин Тодоровић. Од њих потичу сви данашњи Тодоровићи.

Према горњем наводу види се да су и Тодоровићи са Зубаца као и Митровићи. И једни и други славе као крсно име Ђурђевдан, а као прислужбу Св. Теклу, што нас потсећа на истоимену цркву у Крушевицама. Према томе би се рекло да су и они као и Митровићи дошли из Зубаца преко Крушевица у Бијелу, одахле су као и Илићи донијели прислужбу Св. Текле, уколико ову светковину нијесу донијели са Зубаца.

Напомињемо да се у једном документу год. 1705 наводи како капетан Григорије Буровић продаје у Бијелој неко земљиште неком Вуку пок, Ивана са Зубаца (*Vico quondam Ivan da Zubzi*). Можда је и овај био један од предака наших Тодоровића, тим прије што је у овом братству било људи с именом Вуко, и то не много давно.

Шеровићи. За Шеровиће у Бијелој каже Накићеновић да су се звали Лукреције и да су дошли овамо из Залаза год. 1680 и позивајући се на Катастик села Крушевица год. 1726 у Архиву Општине херцеговске тврди да се први који се овамо доселио звао Мијо Шеровић.

Да су Шеровићи дошли из Залаза, то је истина, али ни у катастику села Крушевица, ни у оном села Бијеле нема о томе ни једне једине ријечи.

У већ споменутом катастику из год. 1696 убиљежени су Вук Шеровић са 8 чланова породице и Мијо Шеровић са 4 члана. Дакле већ тада се они зову својим данашњим презименом „Шеровић”, те се ни Вук ни Мијо ни иједан други Шеровић у Бијелој не назива никада и ни у једном документу „Лукреција”.

Изгледа, заиста, да су неки Шеровићи, који су остали у Вељим Залазима, примили презиме „Лукреција”, — које ће им бити најприје било само надимак, — а своје старо презиме потпуно заборавили. Ови Лукреције тврде да су исто што и Шеровићи. Они су се, свакако, прозвали Лукреције након одласка наших Шеровића у Боку, који су задржали своје старо презиме.

Шеровићи славе Св. Врачеве (1 новембра по Јул. календару) као и сви житељи Великих (Вељих) Залаза, гдје је и црква посвећена овим светитељима. Приповједа се да су Залажани раније славили као крсно име Спасовдан, те су имали и цркву Св. Спаса (Вознесење Христово), чији се остаци још виде код цркве Св. Врачева, а да им је прислужба била Врачевдан. Већ доста давно, свакако прије доласка наших Шеровића у Боку, то су промијенили и славе као крсно име Св. Врачеве, а прислужба им је Спасовдан. Шеровићи у Бијелој као и скоро сва стара бијелска братства (осим Злоковића, Илића и Тодоровића) већ давно славе као прислужбу Петровдан по цркви Св. Петра и Павла у Бијелој.

Вук и Мијо Шеровићи били су рођена браћа и врло угледни људи како то произлази из многобројних савремених докумената, а отац им је био Јован. Вук је имао два сина: Јова и Станишу, а Мијо четири: Митра, Ђура, Сима и Јова.

Јово, син Вуков, имао је осам синова: Ника, Мија (био је ожењен с Росом, тетком или можда старијом сестром чувеног Томе Ђурова Милиновића из Мориња у Боки Которској, Карађорђева лијеваоца топова и заповједника Арсенала у Београду), Сава, Сима, Мата, Петра, Стијепа и Гаврила. Саво је био поморски капетан. Од његова сина Шпира потицали су браћа капетани Петар и Тодор, а од сина му Јока био је такође поморски капетан Саво, који је умро у Одеси, год. 1890. Он је највећи просвјетни и црквени добротвор у Бијелој. Својим тестаментом оставио је школи у Бијелој своту од 10.000 рубаља, а цркви 1.000 рубаља.

Станиша је имао три сина: Марка, Митра и Божа и један од његових потомака је чувени поморски капетан Нико Божов Шеровић.²³

По проучавању проф. Ердељановића становништво у Великим Залазима потиче од три брата: Хрса (Рса), Друга и Гача (Гаврила, Гаша). Од Хрса су Хрсовићи, од Друта Друговићи, а од Гача Гачевићи.²⁴ Од Гачевића би потицали Шеровићи. Када су се доселили у Бијелу, не зна се, а каже се да су пребјегли од крви, а неки од њих да су пошли и даље од Боке. То ће, по свој прилици, бити било у XVII вијеку.

Год. 1617 спомиње се Хаџи Хусеин Шеровић, трговац из Сарајева, који шаље своју робу на продају у Италију.²⁵

Год. 1718 спомиње се у крајевима око Сегедина у плаћеничкој војсци неки хусар Мартин Шеровић.²⁶

Шеровића данас има у Талежи у Херцеговини, само они славе Св. Николу, а не Св. Врачеве.

Изгледа да Шеровића има и у околини Рогатице, а и у Македонији, у крају око Св. Наума, спомињу се Шеровићи.²⁷

Из братства Шеровића било је доста познатих људи, међу којима се истиче пок. Драго Петров Шеровић, добро познат у цијелој НР Црној Гори, који је саградио доста велику и лијепу капелу Св. Врачева у гробљу код парох. цркве, која је освећена год. 1900.

Ово би биле старе бијелске породице, односно братства, која данас још постоје, а неколико их је и изумрло, односно отселило се, као: Матијашевићи, Сроте, Вујовићи, Лалићи, Јанчићи и др.

За Ивановиће из Малих Залаза, за које Ердељановић каже да има њихових иселјеника у Бијелој у Боки, гдје се, вели, зову Ђурковићи.²⁸ У Бијелој се не

²³ Био се преселио у Пераст и породица му је тамо неколико година живјела. Син му се јединац Урош из Пераста доселио на неколико година прије Другог свјетског рата, у своју кућу и имање у Јошици, на граници Бијеле, гдје је 1952 г. умро без порода. За ову породицу Накићеновић каже да је дошла из Залаза у Пераст, а није му познато да се та породица из Бијеле преселила у Пераст осамдесетих година прошлог вијека.

²⁴ Др. Ј. Ердељановић, н. д., 385—389.

²⁵ Вук Винавер, Турска и Дубровник у доба шпанске инвазије Јадр. Мора 1617-1619 г. Историјски Гласник, Београд 1952, бр. 1—4, 40.

²⁶ J. Reizner, Szeged Tortenete, IV, 295.

²⁷ Мали Мисионар. бр. 45, г. 1937, гдје се у свесци за децембар спомиње у крају око Св. Наума: Есма, жена Суље Шеровића, свакако муслиманка.

²⁸ Др. Ј. Ердељановић, н. д., 452

зна, нити је познато да их је у овом селу икад било уколико то није било у којему од околних села (Јошица, Баошићи и Ћеновићи), која се већином прибрајају Бијелој, јер су раније припадали негдашњој Општини бијелској, а и данас се гдјекада називају „Бијелска ривијера”. Такав је случај и за Периће — Дудиће, за које Ердџановић каже да их има отсељених у Бијелој у Боки,²⁹ међутим они су настањени не у Бијелој него у сусједном селу Јошици.

Сврха је ове наше радње да се укаже од колике је потребе да се на основу архивских података, чим могуће прије, темељито ревидира, исправи и допуни поменута Накићеновићева студија, која је данас једини приручник за упознавање насеља у Боки и којом се служе сви научни кругови, али нажалост на основу нетачних података из ове књиге долазе до сасвим погрешних закључака. Ова Накићеновићева књига, у оно доба када нам наши архиви још нијесу били доступни и када нијесмо имали људи који би се овим питањима подробније бавили, била је од велике важности и Накићеновићу иде признање да је био у нас први који је с великом љубављу и одушевљењем, иако не с научном спремом која би била потребна, започео овај опсежни рад, којим је обухватио сву Боку, на основу народне традиције и литературе, а врло мало на основу изворне архивске грађе.

Државни архиви у Котору и Херцеговоме, препуни драгоцених историјских података не само за уже подручје Боке него и за цијелу НР Црну Гору, пружају нашим научницима за такав рад сјајну могућност.

---

²⁹ на и. м.